

6. Door de Rode Zee

Op diezelfde dag leidde de HEER de Israëlieten, in groepen geordend, uit Egypte. 12:51 Een scheur in de geschiedenis. Ze trekken uit! Gewonnen spel? Nog niet echt, eigenlijk begint het pas...

1. Een verrassende routekeuze (Exodus 13:17–18)

“Toen de farao het volk had laten vertrekken, leidde God hen niet langs de weg die door het gebied van de Filistijnen loopt, ook al was dat de kortste route. God dacht namelijk: Als ze strijd zouden moeten leveren, konden ze wel eens spijt krijgen en teruggaan naar Egypte. ¹⁸Daarom liet hij het volk een omweg maken en door de woestijn naar de Rietzee trekken.”

God vermeed de kortste route, de ‘Via Maris’, ook we Horus route genoemd, langs de Middellandse Zee.

Langs die weg waren er meerdere Egyptische forten. Misschien wilde hij niet het risico lopen dat ze bij het eerste gevaar zouden terugkeren naar Egypte. Hij liet hen zwenken, de woestijnweg in naar de Schelfzee.

Deze weg zou leiden naar de **Sinai** waar ze raadgevingen zouden krijgen). Een pad dat uiteindelijk zou uitmonden in **een open en een nieuwe toekomst, tegen alle verwachtingen in**. En de woestijn? Plaats van bezinning, van vorming... en dat zouden ze nodig hebben.

In de tijd van het Nieuwe Rijk, 1539-1069 v. C. bestond er een netwerk van Egyptische militaire forten en bestuurscentra langs het noorden aan de Horusroute langs de kust tot aan Gaza. Deze Horusroute staat vermeld en afgebeeld in het grote tempelcomplex van Karnak. In het noorden wemelde het dus van de Egyptische soldaten. De gevluchte slaven zouden veel tegenstand ontmoeten, en het risico op ontmoediging was bijgevolg groot...

En het volk?

- ofwel hadden ze geen benul van wat er gaande was. Ze lieten zich gewoon leiden... “We zien wel” ... ze hadden niet echt de gewoonte om na te denken, om verder te kijken dan hun neus lang was...
- ofwel hadden ze het wel in de mot en begrepen ze in de verste verte niet waarom ze überhaupt die kant op moesten... “Recht door is toch die kant op en niet eerst naar het zuiden!”

Die omweg was belangrijk: door de **meer zuidelijke route** te kiezen komt het volk in een situatie terecht waar de hele verdere toekomst wordt bepaald. Het dreigt zelfs fout te lopen: 14:9-12 ze komen bij de zee, een in hun ogen onoverkomelijk hindernis. Onoverkomelijk staat echter niet in Gods woordenboek...

In het grensgebied

“Nadat ze Sukkot hadden verlaten, sloegen ze hun kamp op in Etam, aan de rand van de woestijn. ²¹De HEER ging voor hen uit om hun de weg te wijzen, overdag in een wolkkolom, ’s nachts in een lichtende vuurzuil. Zo konden ze dag en nacht verder trekken. ²²Overdag ging de wolkkolom het volk voortdurend voor, en ’s nachts de vuurzuil.” (13:20-22)

Etam verwijst waarschijnlijk naar de god Atum, een oud-Egyptische scheppingsgod, ook geassocieerd met de zonnegod Ra. Dit was de grens van Egypte. Tot daar behoorden de Israëlieten nog toe aan de Egyptische heerser (en zijn goden). Eens daarvoorbij wenkte de vrijheid, onder zichtbare leiding van hun ‘nieuw ontdekte God en Heer (JHH)’: een wolkkolom en een vuurzuil als gids.

Dan komt er toch nog een verrassende move: “De HEER zei tegen Mozes: ²Zeg tegen de Israëlieten dat ze omkeren en hun kamp opslaan voor Pi-Hachiroth, tussen Migdol en de zee; jullie moeten je kamp recht tegenover Baäl-Sefon opslaan, vlak bij de zee. ³De farao zal denken dat jullie de weg kwijt zijn geraakt en de woestijn niet meer uit kunnen komen. ⁴Ik zal ervoor zorgen dat hij onverzettelijk blijft, zodat hij jullie achtervolgt, en dan zal ik mijn majesteit tonen door de farao en zijn hele leger ten val te brengen. Dan zullen de Egyptenaars beseffen dat ik de HEER ben.’ De Israëlieten gehoorzaamden.” (14:1-4).

Een zet om de Farao op het verkeerde been te zetten... Hier klinkt een flinke portie spot door t.a.v. de Egyptische zonnekoning. Het zou de farao ook fataal worden. Het lijkt alsof de Israëlieten verloren lopen, en dat spoort farao aan om toch de achtervolging in te zetten.

- **Waarom kiest God niet de snelste of meest voor de hand liggende route?** Wat zegt dit over hoe God met mensen werkt – toen en nu? Rabbijnse gedachte: *God leidt volgens hun niveau van vertrouwen* (of: wat mensen mentaal en praktisch aankunnen). Reactie? Hoe ervaar jij Gods leiding vandaag?
- **"God leidde hen om via de woestijn naar de Schelfzee"** Wat zegt dit over het belang van voorbereiding op bevrijding? Wat zijn momenten geweest waarin jij een 'omweg' moest gaan die uiteindelijk vrucht droeg? Denk aan voorbeelden waarin de 'langere weg' achteraf goed bleek te zijn.
- **Hoe reageer jij wanneer je iets van Gods handelen niet begrijpt?**

2. Als ratten in de val?

"De Egyptenaren achtervolgden hen, en haalden hen in bij Pi-Hachiroth, waar het volk van Israël zijn kamp had opgeslagen, dicht bij de zee, tegenover Baäl-Sefon. Toen de Israëlieten de farao zagen naderen, met al zijn paarden, wagens en ruiters en al zijn voetvolk, werden ze doodsbang en riepen ze de HEER luidkeels om hulp." (14:9,10)

Hier komen we bij een sleutelmoment. Voor hen: water. Achter hen: de onderdrukker aan wie ze probeerden te ontsnappen. Dreiging. Ze zitten in de tang. Ze kunnen geen kant meer uit. Einde van het avontuur... Opnieuw is Mozes kop van jut: "Ze zeiden tegen Mozes: 'Waren er soms in Egypte geen graven, dat u ons hebt meegenomen om in de woestijn te sterven? Hoe kon u ons dit aandoen! Waarom hebt u ons uit Egypte weggehaald? ¹²Hebben we niet al in Egypte gezegd: "Laat ons toch met rust, laat ons maar als slaven voor de Egyptenaren werken, want dat is altijd nog beter dan om te komen in de woestijn?" (vers 12). Had je ons maar daar gelaten! Het volk klaagt, beschuldigt, schreeuwt en roept. Hoe zal Mozes reageren? Hoe zal God reageren ?

Vaak spreekt men over 'de Rode Zee'. De oude NBG heeft het over de Schelfzee, de NBV over de Rietzee (13:18). De Hebreeuwse (en ook Egyptische) benaming geven aan dat Rietzee de beste vertaling is. Door bijbelgeleerden en archeologen worden verschillende plaatsen gesuggereerd met bijpassende commentaar. Voor onze studie is dit echter van ondergeschikt belang.

De rabbijnse commentaren op deze situatie zijn bijzonder interessant. Geklemd tussen het Egyptische leger en de zee, ontstaat paniek bij de vluchters. De rabbijnse traditie vertelt dat er zich vier kampen vormen:

1. Een eerste groep stelt voor om in zee te duiken om zich zwemmend in veiligheid te brengen of als wanhoopsdaad.
2. Een tweede groep schreeuwt dat het beter is om zich over te geven en terug te keren naar Egypte. Liever slavernij dan sterven...
3. Een derde groep zegt kordaat: nee, laten we strijden om te overwinnen of te sterven!
4. Een laatste groep stelt voor om passief af te wachten en te bidden om goddelijke tussenkomst.

Vier soorten mensen, vier manieren om te reageren...

Maar welke van de vier houdingen was nu de goede? Wel, zegt een rabbijnse traditie, van deze vier soms tegengestelde houdingen of reacties, is er geen enkele waar we ten volle achter staan. En ze halen Mozes' reactie aan in de verzen 13 en 14: "Mozes antwoordde het volk: '(1) Wees niet bang, wacht rustig af. Dan zult u zien hoe de HEER vandaag voor u de overwinning behaalt. (2) De Egyptenaren die u daar nu ziet, zult u hierna nooit meer terugzien. ¹⁴(3) De HEER zal voor u strijden, (4) u hoeft zelf niets te doen (lett.: gij zult stil zijn!)."

1. **Tegen de groep die in zee wilde springen** (wanhoop): "*Wees niet bang.*" De eerste is de minst goede van de vier: redde wie zich redden kan, wie niet kan zwemmen heeft pech... Angst is zelden een goede raadgever, dan is het immers vaak ieder voor zich. Een persoonlijk geïsoleerd heil, een geluk op je eentje is geen geluk, is geen heil!

Een tweede belangrijk element zit vervat in het **werkwoord 'zien'** ("dan zult u zien"): leren de tijd te nemen om verder te kijken dan onze neus lang is! Leren zien dat er **oplossingen** mogelijk zijn daar waar we ze niet verwachten !

2. Tegen de groep die terug wilde naar Egypte: “**De Egyptenaren die u daar nu ziet, zult u hierna nooit meer terugzien.**” Ontmoediging, fatalistische gelatenheid... „We geven het op“, met de bijkomende idee „we gaan terug“. In het leven moet je vooruit, niet terug naar het verleden! Later wordt duidelijk dat er ook meer kan achter zitten: terug naar de vleespotten. Niet **los kunnen** komen van het verleden. Het verleden niet kunnen of willen loslaten. Geen avontuur, krampachtig vasthouden aan vroeger, wat we altijd gekend hebben.
3. **Tegen de groep die wilde vechten: “De Heer zal voor u strijden.”** Zij die willen vechten tegen de vijand getuigen enerzijds van een positieve instelling: soms moet je durven de koe bij de horens te vatten. Het gevaar is echter dat alle energie gaat in het ontdekken en het bekampen van de vijand, het bestrijden van het kwaad. Kwaad dat dan ook overal gevonden wordt... Dit kan leiden tot bekechten, (be)vechten, en zelfs gewelddadig integrisme. Plannen worden gemaakt, strategieën uitgewerkt, activisme dat flirt met verwaandheid en hoogmoed. Nochtans was strijd niet waarvoor God zijn volk uit Egypte had geleid! Soms moet er met moed worden opgetreden, maar strijd is nooit een doel geweest op zich, wel het ijveren voor het goede !
4. **De laatste houding (“Laten we bidden”)** wordt door de rabbijnen bestempeld als de beste van de vier. Haar zwakte zit echter hierin dat het een houding is waarin mensen al te vaak hun verantwoordelijkheid proberen te ontlopen. De problemen worden niet echt aangepakt. Hier God, doe jij het maar. Soms presenteren we een hele waslijst... Vandaar: “**Gij zult stil zijn.**”

Vier soorten mensen, vier verschillende reacties... Zo herkenbaar. Steeds weer moeten er keuzes worden gemaakt, stappen gezet, en daar wordt op verschillende manieren op gereageerd, ook bij ons... Dat moeten we leren aanvaarden, en (andere) keuzes respecteren!

Deze uitleg laat zien hoe diep de rabbijnse traditie kijkt naar de tekst. Exodus 14:13-14 is niet alleen een geruststelling, maar ook een correctie op vier menselijke neigingen in tijden van crisis: wanhoop, terugval, strijdlust en passiviteit. In plaats daarvan roept Mozes op tot geloof, vertrouwen en bereidheid om te handelen op Gods bevel.

De vijfde mogelijkheid

Voortdurend oreren dat dit geen oplossing is, en dat ook niet... is makkelijk. Sommige mensen komen niet verder dan kritische commentaar. Positief meehelpen zoeken en bouwen is een ander paar mouwen. Volgens de rabbijnen doet God zelf een suggestie in vers 15: “**Waarom roep je mij te hulp? Zeg tegen de Israëlieten dat ze verder trekken.**” (NBG) “**Wat roept gij zo luid tot mij? Zeg tot de Israëlieten dat ze opbreken.**” **In beweging komen en blijven** (het werkwoord ‘stappen’ of ‘reizen / trekken staat in een tijd die een handeling weergeeft die niet voltooid is en dus blijft duren).

“**Wat roept gij...**” God stelt vaak vragen (Cf. “Adam, waar ben je... / Kaïn, waar is je broer / Elia, wat doe je hier”). Dit is telkens een aansporing om te **bezinnen**, om te beseffen waar we aan toe zijn. Wat willen we, wat kunnen we, waar zijn we bang voor..? Wat roept gij? God heeft geen mensen nodig die constant hun keel openzetten met klachten en of commentaar allerhande. Wel mensen die vol vertrouwen in hem en in elkaar bereid zijn om op te breken, in beweging komen en in beweging blijven. Met andere woorden met hem en met elkaar in zee durven gaan. Door zeeën! En door woestijnen... naar de Sinai, om te leren leven met Gods raadgevingen. Om samen te bouwen aan het Beloofde land. In beweging, weg van wat achter ligt, en ons vooruitstrekkend naar wat voor ons ligt. Iets nieuws... iets anders

- **Wat betekent het om ‘tussen Faraó en de zee’ te staan – zonder uitweg behalve geloof? Hoe ga jij om met situaties waarin je alle controle verliest?**
- **Bespreek de verschillende houdingen** die in rabbijnse commentaren gesuggereerd worden. Wat is er goed aan, wat is er ‘fout’ aan? Hoe manifesteren deze houdingen zich nog vandaag? Voorbeelden?
- **Niet terug naar het verleden...** wat kunnen we hier als gelovige en als kerk uit leren?
- **Wat vind je van deze stelling: “Soms moet er met moed worden opgetreden, maar **strijd** mag nooit een**

doel zijn op zich, wel het ijveren voor het goede !” Reactie?

- **Waarom vraagt God Mozes om niet te bidden maar te handelen (14:15)?** Wat leert dat over de balans tussen gebed en actie? Ook concreet: is “Ik zal wel voor u bidden...” altijd genoeg, of is er ook soms een uitgestoken hand nodig? Is passief afwachten, zelfs in gebed, altijd de beste oplossing?

3. Een zee die splijt

“Mozes hield zijn arm boven de zee, en de HEER liet de zee terugwijken door gedurende de hele nacht een krachtige oostenwind te laten waaien. Hij veranderde de zee in droog land. Het water spleet, ²²en zo konden de Israëlieten dwars door de zee gaan, over droog land; rechts en links van hen rees het water op als een muur. “ (14:21,22)

³⁰⁻³¹Zo redde de HEER de Israëlieten die dag uit de handen van de Egyptenaren. Toen ze de Egyptenaren dood langs de zee zagen liggen en het tot hen doordrong hoe krachtig de HEER tegen Egypte was opgetreden, kregen ze ontzag voor de HEER en stelden ze hun vertrouwen in hem en in zijn dienaar Mozes.

(Bijbel)geleerden schuiven allerlei mogelijke verklaringen naar voren m.b.t. die zee die ‘opengaat’. Je kunt het natuurlijk ook anders benaderen. Ook hier zou weer het beeld van **een geboorte** door het water heen van toepassing kunnen zijn.

De tekst zelf spreekt over een **oostenwind**. In het Hebreeuws staat hier het woord RUACH, dat in de Bijbel heel vaak gebruikt wordt wanneer er sprake is van **de geest van God**. Los van theologische bedenkselen (is die ‘geest’ een persoon of een kracht?), heeft RUACH bijna altijd te maken met God die op de een of andere manier **scheppend, vernieuwend, bevrijdend te werk gaat** (cf. scheppingsverhaal, zondvloedverhaal waar de wind - RUACH - het water doet opdrogen zodat een nieuwe wereld tevoorschijn komt als een soort nieuwe schepping, Gods vernieuwend handelen na de ballingschap, ...).

En zeker belangrijk: eens ze het water door zijn, zijn de Israëlieten definitief bevrijd van de Egyptische onderdrukking. Die doortocht is *the point of no return*. Geen slaven meer van de Farao, maar dienaars van JHWH!

- **Mozes moest zijn arm omhoog houden en dan pas gebeurde er iets. Iemand moest ook de moed en het vertrouwen hebben om als eerste tussen het water door te stappen... Hoe belangrijk is het om soms een stap in het ongewisse of een eerste stap te zetten?**
- **Heb jij al ervaren dat 'de zee spleet' op het moment dat alles vast leek te zitten? Wat gebeurde er? Hoe gebeurde het? Kwam het door God? Door een vriend of geloofsgenoot? Door... ?**
- **Wat zegt het jou dat de doortocht **een begin is, geen eindpunt**? Hoe kun je dit verhaal gebruiken om met vertrouwen verder te reizen – ook als er weer woestijn volgt?**
- **Hoe gaan we om met **het geweld in dit verhaal** – verdrinking van het Egyptisch leger?**

4. Het lied van Mozes - Exodus 15

“Toen zong Mozes, samen met de Israëlieten, dit lied ter ere van de HEER: ‘Ik wil zingen voor de HEER, zijn macht en majesteit zijn groot! Paarden en ruiters wierp hij in zee ....”

Het lied van Mozes is een overwinningslied. Een explosie van dankbaarheid. Na eeuwen van onderdrukking is er eindelijk vrijheid. Het volk staat nog nat aan de oever van de zee, achter hen de brokstukken van het Egyptisch leger, voor hen een onbekende toekomst. Wat kunnen ze anders dan zingen?

Toch wringt het ook een beetje, voor ons. Ze zingen niet alleen over hun bevrijding — ze juichen ook over de vernietiging van hun vijanden. “Paard en ruiter wierp Hij in zee.” God als krijgsheer. Een beeld dat schuurt met ons verlangen naar vrede, verzoening, liefde. Wat doen we met zo’n lied?

Misschien helpt het om te beseffen dat dit geen koud-berekende analyse is, maar een oeroude op zijn gezette schreeuw van bevrijde mensen. Wie jaren geknakt is geweest, móet soms eerst dansen op het puin. Het is een rauwe, eerlijke reactie. Niet de hele theologie. Wel het eerste gebed dat op hun lippen komt.

Voor ons, hedendaagse mensen, roept het vragen op over het geweld dat wordt verheerlijkt.

Iemand verwoordde het echter heel mooi:

“Misschien moeten we het lied herschrijven, niet door de tekst te veranderen, maar door onszelf anders te positioneren:

Niet als het volk dat veilig aan de overkant staat, maar als mensen onderweg.

Mensen die weten dat ook zij kunnen onderdrukken.

Dat bevrijding ook en misschien vooral binnenin begint.

Dat God niet alleen onze kant kiest, maar vooral de kant van de rechtvaardigheid, van wie onder ligt – wie dat ook is.

Dan wordt het lied van Mozes geen triomfantelijke mars, maar een uitnodiging tot zelfonderzoek:

Waar heb ik bevrijding nodig? Wie laat ik nog verdrinken in mijn oordeel?

En durf ik te geloven in een God die leidt, niet naar triomf, maar naar gemeenschap?”

- **Waarom is lofzang een passend antwoord op bevrijding?** Hoe ziet dat eruit in jouw leven – zing jij pas als alles opgelost is, of ook *tijdens* moeilijkheden?
- Moet de vrijheid van de één altijd **ten koste gaan van de ander**?
- Hoe zingen wij over bevrijding zonder een nieuwe vijand te scheppen? Hoe kun je de overwinning van God vieren **zonder leedvermaak of haat** jegens vijanden?
- Is onze vreugde **inclusief of exclusief**? Worden anderen buitengesloten?
- **Het lied is collectief – hoe versterkt lofzang de gemeenschap?** Wat doet gemeenschappelijke aanbidding met je geloofsbeleving?
- Bezin samen a.d.h.v. de laatste alinea van deze studie.